

Geluid van verbinding: De impact van samen muziek maken op de samenleving

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1	5
1.1 Sociale cohesie	5
1.2 Sociaal kapitaal	6
1.3 Cultureel kapitaal	9
Hoofdstuk 2	11
2.1 Muziek als oervorm voor sociale cohesie	11
2.2 Synchronisatie en sociale-flow	12
2.3 Een gezamenlijk doel als middel voor empathie	14
2.4 Muziek als middel om diversiteit te verenigen	15
2.4.1 Culturele diversiteit	15
2.4.2 Diversiteit in leeftijd	17
2.5 Vertrouwen	19
Hoofdstuk 3	20
3.1 Blazersklassen	20
3.2 Niet muziek gerelateerde activiteiten	21
3.3 Gevarieerd concertaanbod	21
3.4 Muziek en nostalgie	22
3.5 Overige activiteiten	23
3.6 Het belang van bijdragen aan de samenleving	24
Muziekverenigingen als drijvende kracht voor sociale cohesie in Brabant	25
Het belang van muziek maken in groepsverband	25
De bijdrage van muziekverenigingen aan de gemeenschap	25
Bibliografie	28

Inleiding

‘Brabanders vinden kunst, cultuur en erfgoed belangrijker voor de samenleving dan voor zichzelf als individu’

- Waarde van Cultuur 2024

Hoewel algemeen erkend wordt dat (samen) muziek maken psychologische, sociale en educatieve voordelen biedt voor het individu, richt het beleid van (lokale) overheden zich juist vooral op de bredere maatschappelijke voordelen van muziek maken in groepsverband.¹ Wat dat betreft liggen de visies van de inwoners van Brabant op een lijn met die van de beleidsmakers, zoals blijkt uit bovenstaande quote uit de Waarde van Cultuur.²

In beleidsdocumenten van lokale overheden worden, in het kader van voornoemde maatschappelijke functie, de begrippen *sociale cohesie* en *cultureel klimaat* regelmatig gebruikt.³ Zo wordt bijvoorbeeld door gemeente Loon op Zand gesteld: ‘het versterken van het culturele klimaat draagt bij aan de sociale cohesie van onze gemeenschap’.⁴

Voor muziekverenigingen is het, vanwege het feit dat zij deels afhankelijk zijn van steun van (lokale) overheden, van groot belang om overtuigend aan te kunnen tonen dat hun initiatieven daadwerkelijk positieve effecten hebben op de samenleving. Dat zij het culturele klimaat binnen de gemeenschap en daarmee de sociale cohesie bevorderen. De activiteiten van de Brabantse Bond van Muziekverenigingen (BBM) zijn gericht op het

---

¹ “Kunst- en cultuurbeleid,” Rijksoverheid, geraadpleegd op 21 februari 2025,

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/kunst-en-cultuurbeleid>

² “Perspectief van Brabanders,” Waarde van Cultuur, geraadpleegd op 21 februari 2025,

https://www.waardevancultuur.nl/kapitaal/perspectief-van-brabanders/#Waardering_voor_kunst_cultuur_en_erfgoed

³ Gemeente Loon op Zand, De waarde van Kunst en Cultuur: Kunst- en cultuurbeleid 2025-2028 gemeente Loon op Zand, 3,4,10;

Gemeente ‘s-Hertogenbosch, Cultuurnota: Cultuur Maakt Mensen, 3;

Gemeente Utrecht, Cultuurnota 2025-2028: ‘Kleur Bekennen’, 27, 39;

Gemeente Dordrecht, Cultuurnota Dordrecht 2030: De kunst van het verbinden, 10, 13, 16;

Provincie Flevoland, Flevoland: ruimte voor cultuur, Nota Cultuurbeleid 2021-2024, 7.

⁴ Gemeente Loon op Zand, De waarde van Kunst en Cultuur, 3.

bieden van ondersteuning aan de lokale muziekverenigingen. Onderdeel daarvan is het ontwikkelen van handvatten en tools voor verenigingen die zij kunnen gebruiken in hun contacten met de (lokale) overheden. De BBM constateert dat de uitwerking van cultuurbeleid in de Brabantse gemeenten zeer divers is. In de hiervoor aangehaalde beleidsdocumenten passen gemeenten begrippen als sociale cohesie en cultureel kapitaal niet eenduidig toe, en blijven de specifieke effecten van samen muziek maken hierop vaak onduidelijk.

Dit onderzoek richt zich daarom op de volgende centrale vraag: Op welke manier heeft het gezamenlijk maken van muziek een positief effect op de sociale cohesie van de gemeenschap?

Om deze hoofdvraag gestructureerd te kunnen beantwoorden, zal het eerste hoofdstuk worden gewijd aan het bespreken van bovengenoemde begrippen. Het tweede hoofdstuk richt zich vervolgens op de positieve effecten die samen muziek maken heeft op de sociale cohesie, door de invloed die het heeft op de leden binnen een vereniging. In het derde hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag hoe samen muziek maken ook de sociale cohesie binnen de (bredere) samenleving beïnvloedt, dus niet alleen die tussen de leden binnen de vereniging. In dit derde hoofdstuk zal de theoretische kennis uit de voorgaande hoofdstukken worden gecombineerd met empirisch onderzoek, waarbij contact wordt gelegd met muziekverenigingen en focusgroepen worden georganiseerd. Het werken met deze focusgroepen biedt de gelegenheid om concrete voorbeelden te verzamelen van situaties waarin de invloed van muziekverenigingen op de gemeenschap naar voren komt, evenals de persoonlijke ervaringen van de betrokken deelnemers. Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek zal een beknopte one-pager worden opgesteld, die als tool kan dienen om muziekverenigingen te ondersteunen bij hun pleidooi voor aandacht en steun bij de lokale overheid.

Hoofdstuk 1

In dit eerste hoofdstuk worden de kernbegrippen *sociale cohesie* en *cultureel klimaat* besproken. Aangezien deze begrippen centraal staan in het onderzoek is het van belang om hun betekenis binnen de context van dit onderzoek te verhelderen. Het doel van dit hoofdstuk is overigens niet om een eenduidige en definitieve definitie van deze begrippen aan te reiken, aangezien dit gezien de veelzijdigheid en ambiguïteit van de begrippen moeilijk te realiseren is. In plaats daarvan beoogt dit hoofdstuk inzicht te creëren in de interpretaties van de begrippen sociale cohesie en cultureel klimaat. Dit hoofdstuk fungeert als theoretische basis voor de daaropvolgende hoofdstukken, waarin de effecten van gezamenlijk muziek maken op deze begrippen verder worden onderzocht.

1.1 Sociale cohesie

Volgens het promotieonderzoek van Pelle Broos heeft de conceptualisering van de term sociale cohesie (of *sociale binding*) de afgelopen decennia steeds meer aandacht gekregen binnen verschillende academische disciplines. Ook op politiek niveau krijgt dit begrip de laatste jaren steeds meer aandacht. Broos wijst erop dat deze toegenomen interesse deels te verklaren is door de ontzuiling in de tweede helft van de twintigste eeuw, die leidde tot een grotere nadruk op 'individuele autonomie'. Tegelijkertijd tracht de overheid de sociale cohesie te bevorderen, aangezien de toenemende diversiteit binnen de samenleving heeft geleid tot een afname van het gemeenschapsgevoel.⁵ Sociologen Ade Kearns en Ray Forrest benadrukken dat sociale cohesie op lokaal niveau een cruciale rol speelt in het versterken van cohesie op nationaal niveau.⁶

Het begrip sociale cohesie wordt vaak gebruikt, wat de indruk wekt dat er een algemeen begrip bestaat van de inhoud ervan, terwijl het tegelijkertijd een vaag en onduidelijk begrip blijft, met overigens wel een positieve connotatie.⁷ In beleidsnota's wordt

---

⁵ Pelle Broos, "Muziek als wondermiddel voor sociale cohesie?" (Phd diss., Vrije Universiteit Brussel, 2020-2021), 5-6.

⁶ Ade Kearns en Ray Forrest, "Social Cohesion and Multilevel Urban Governance," *Urban Studies* 37, nr. 5-6 (2000): 1013, <https://doi.org/10.1080/00420980050011208>.

⁷ Broos, "Muziek als wondermiddel," 7;
Kearns en Forrest, "Social Cohesion," 996.

frequent vermeld dat (lokale) overheden streven naar meer sociale cohesie.⁸ Dit is een trend die niet alleen in Nederland zichtbaar is, maar ook internationaal.⁹ Dit roept de behoefte op aan meer duidelijkheid over wat het begrip sociale cohesie precies inhoudt.

De essentie van het begrip ligt in het idee dat de samenleving als geheel 'samenhangt'.¹⁰ Alle onderdelen van de samenleving passen goed bij elkaar en dragen bij aan een gemeenschappelijk welzijn, met minimale negatieve elementen zoals conflicten en criminaliteit. In een artikel van Kearns en Forrest, wordt het begrip sociale cohesie opgesplitst in vijf verschillende componenten¹¹:

- Gemeenschappelijke waarden en een burgercultuur;
- sociale orde en controle;
- sociale solidariteit en vermindering van de welvaartsverschillen;
- sociale netwerken en sociaal kapitaal;
- territoriale verbondenheid en identiteit.

Om te benadrukken hoe veelzijdig en ambigu het begrip sociale cohesie is, kan ook het werk van socioloog Andrew Markus worden aangehaald. Ook Markus verdeelt sociale cohesie in vijf domeinen: toebehoren; deelname; acceptatie, afwijzing en legitimiteit; waarde; en sociale rechtvaardigheid.¹² Hoewel beide benaderingen van elkaar verschillen, vertonen zij ook inhoudelijke overlap en vullen zij elkaar aan. Deze verschillende benaderingen en perspectieven met betrekking tot dit begrip, maken het lastig om een eenduidige definitie of toepassing te geven.

1.2 Sociaal kapitaal

Volgens Broos wordt sociaal kapitaal beschouwd als een concept dat nauw verwant is aan sociale cohesie. Dit is niet het enige begrip dat in verband staat met sociale cohesie.

---

⁸ Gemeente Dordrecht, Cultuurnota Dordrecht 2030, 10; Gemeente Loon op Zand, De waarde van Kunst en Cultuur, 10.

⁹ Liesl van der Merwe en Janelize Morelli, "Explaining How Community Music Engagement Facilitates Social Cohesion through Ritualised Belonging," *Religions* 13, nr. 12 (2022): 1, <https://doi.org/10.3390/rel13121170>.

¹⁰ Broos, "Muziek als wondermiddel," 7;

Kearns en Forrest, "Social Cohesion," 996.

¹¹ Kearns en Forrest, "Social Cohesion," 996.

¹² Andrew Markus, Mapping Social Cohesion: The Scanlon Foundation Surveys 2016 (Monash University, 2016), 13.

Andere relevante termen zijn: 'gemeenschap, sociale inclusie, actief burgerschap, burgerparticipatie, gemeenschapsgevoel en samenhangsgevoel'.¹³

Net zoals het begrip sociale cohesie, kan sociaal kapitaal op verschillende manieren worden beschreven en geïnterpreteerd.¹⁴ De Amerikaanse socioloog Robert Putnam beschrijft sociaal kapitaal als het geheel van onder andere vertrouwen, normen en netwerken binnen de gemeenschap, evenals een gevoel van verbondenheid, trots en tevredenheid.¹⁵ Dit sociaal kapitaal speelt een cruciale rol in het vormen van de samenleving. Het fungeert dus als een middel om de samenhang binnen de samenleving te bevorderen. Kort gezegd: sociaal kapitaal is een middel voor sociale cohesie.¹⁶

Daniel P. Aldrich en Michelle A. Meyer definiëren sociaal kapitaal in hun artikel als volgt: "*how involvement and participation in groups can have positive consequences for the individual and the community.*"¹⁷ In hun benadering ligt de nadruk op de rol van groepen binnen de samenleving en de positieve effecten die ze kunnen hebben, zowel voor het individu als voor de gemeenschap. Aangezien dit onderzoek ook focust op groepsverbanden, wordt de definitie van sociaal kapitaal zoals geformuleerd door Aldrich en Meyer hier aangehouden.

Sociaal kapitaal kan opgesplitst worden in drie onderdelen: *bonding*, *bridging* en *linking*, die elk verschillende vormen van sociale relaties tussen mensen representeren.¹⁸ De meest voorkomende manier waarop mensen binnen een gemeenschap banden aangaan, is via *bonding*. Banden die via *bonding* ontstaan zijn banden tussen mensen die veel overeenkomsten hebben, bijvoorbeeld op het gebied van taal, etniciteit of sociale klasse. Door het aangaan van deze hechte relaties ontstaat cohesie. Dit soort banden wordt door sociologen aangeduid als *homofilie*. *Bridging* daarentegen betreft zwakkere of

---

¹³ Broos, "Muziek als wondermiddel," 7.

¹⁴ Broos, "Muziek als wondermiddel," 7-8.

¹⁵ Shana Sabbe, Lieve Bradt, Ramon Spaaij en Rudi Roose, "Community sport and social cohesion: in search of the practical understandings of community sport practitioners in Flanders," *Community Development Journal*, 55, nr 2 (2020): 262, <https://doi.org/10.1093/cdj/bsy046>.

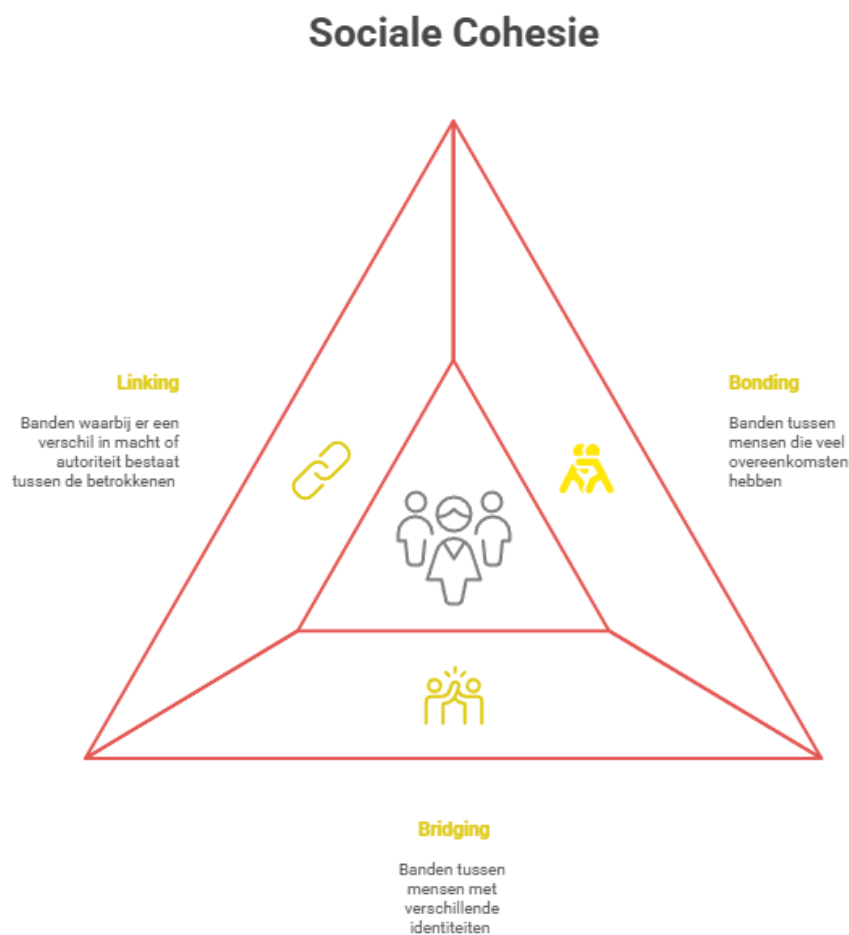
¹⁶ Sabbe, Bradt, Spaaij en Roose, "Community sport and social cohesion," 261.

¹⁷ Daniel P. Aldrich en M. A. Meyer, "Social Capital and Community Resilience." *American Behavioral Scientist* 59, nr. 2 (2015): 256, DOI: 10.1177/0002764214550299.

¹⁸ Broos, "Muziek als wondermiddel," 8;

Dean Kyne en Daniel P. Aldrich, "Capturing Bonding, Bridging, and Linking Social Capital through Publicly Available Data." *Risk, Hazards and Crisis in Public Policy* 11, nr 1 (2019): 63, [https://doi-org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.1002/rhc3.12183](https://doi.org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.1002/rhc3.12183).

dunnere banden.¹⁹ Het gaat hierbij om banden tussen mensen met verschillende identiteiten (verschil in etniciteit, religie, gender, taal of cultuur).²⁰ Bridging creëert een 'overbrugging' tussen verschillende groepen.²¹ Volgens musicologen Liesl van der Merwe en Janelize Morelli kunnen deze identiteiten echter fluïde zijn waardoor bonding en bridging binnen het begrip sociaal kapitaal niet altijd los staan van elkaar.²² Bridging creëert een 'overbrugging' tussen verschillende groepen.²³ Zowel bonding als bridging zorgen voor horizontale relaties tussen individuen.²⁴

¹⁹ Kyne en Aldrich, "Capturing Bonding, Bridging, and Linking," 65.

²⁰ Merwe en Morelli, "Explaining," 8-9.

²¹ Broos, "Muziek als wondermiddel," 8.

²² Merwe en Morelli, "Explaining," 8-9.

²³ Broos, "Muziek als wondermiddel," 8.

²⁴ Kyne en Aldrich, "Capturing Bonding, Bridging, and Linking," 65.

In tegenstelling tot bonding en bridging zorgt het derde type sociale band, linking, voor verticale banden. Het gaat hierbij om banden waarbij er een verschil in macht of autoriteit bestaat tussen de betrokkenen.²⁵ Denk hierbij aan de band tussen dirigent en orkestlid of tussen burger en instelling. Deze verticale banden kunnen ingezet worden om toegang te krijgen tot informatie of hulp die binnen de eigen groep niet beschikbaar is.²⁶ Een goede balans tussen de verschillende soorten banden is positief voor het ontstaan van sociale cohesie.²⁷ Daarnaast zorgen de verschillende vormen van sociaal kapitaal voor het ontstaan van sterke netwerken op verschillende niveaus.²⁸

1.3 Cultureel kapitaal

Om het begrip cultureel kapitaal te verduidelijken, was het noodzakelijk eerst in te gaan op het begrip sociaal kapitaal, aangezien deze twee begrippen sterk met elkaar bonden zijn. Zoals hierboven duidelijk wordt gaat sociaal kapitaal over de relaties die je hebt met anderen. Cultureel kapitaal verwijst naar wat je hebt en weet. Het omvat vaardigheden, kennis, opleiding en culturele connecties.²⁹ Dit cultureel kapitaal kan door individuen ingezet worden om sociale banden (dus sociaal kapitaal) te verbeteren of te vergroten. Je kennis over een bepaald onderwerp kan je bijvoorbeeld helpen om een gesprek aan te gaan met iemand. Bovendien beïnvloedt cultureel kapitaal niet alleen de omvang, maar ook de kwaliteit van het sociaal kapitaal.³⁰ Dit sociale kapitaal zorgt op zijn beurt weer voor een betere sociale cohesie.

Het opbouwen van cultureel kapitaal kan op twee manieren. Ten eerste wordt het overgedragen van ouders op kinderen. Ten tweede kan cultureel kapitaal worden vergroot door middel van educatie en het aangaan van contacten met individuen die over een grote hoeveelheid cultureel kapitaal beschikken. Volgens de socioloog Pierre Bourdieu is cultureel kapitaal een noodzakelijk voorwaarde om toegang te krijgen tot bepaalde

---

²⁵ Kyne en Aldrich, "Capturing Bonding, Bridging, and Linking," 65.

²⁶ Broos, "Muziek als wondermiddel," 8.

²⁷ Broos, "Muziek als wondermiddel," 9.

²⁸ Merwe en Morelli, "Explaining," 10.

²⁹ Nan Lin, *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action* (Ambridge University Press, 2001), 19.

³⁰ M. Sharon Jeannotte, "Singing Alone? The contribution of cultural capital to social cohesion and sustainable communities," *The International Journal of Cultural Policy* 9, nr 1 (2003): 38-39.

sociale kringen en een positie binnen de sociale verhoudingen te bemachtigen. Die toegang en positie dragen bij aan een positieve ontwikkeling van het sociaal kapitaal.³¹ Zoals uit het voorgaande blijkt, wordt in dit onderzoek gewerkt met begrippen die lastig eenduidig te definiëren zijn. Samenvattend kan cultureel kapitaal sociaal kapitaal versterken, wat uiteindelijk bijdraagt aan het bevorderen van sociale cohesie. In het volgende hoofdstuk zal worden onderzocht op welke manier muziek maken in groepsverband kan bijdragen aan het versterken van de sociale cohesie.

---

³¹ Lin, Social Capital, 14.

Hoofdstuk 2

Zoals in het vorige hoofdstuk is besproken, zijn sociaal kapitaal, cultureel kapitaal en de daarmee samenhangende sociale cohesie belangrijke elementen voor het goed functioneren van een samenleving. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op welke manier muziek maken in groepsverband bijdraagt aan de versterking van de sociale cohesie. Centraal staat de vraag welke positieve effecten het muzikale samenspel heeft op de deelnemers aan dit samenspel, en hoe dit ten goede komt aan de sociale cohesie.

2.1 Muziek als oervorm voor sociale cohesie

De overheid heeft de afgelopen jaren steeds meer aandacht voor het bevorderen van sociale cohesie. Dit doel probeert zij voornamelijk te realiseren door het inzetten van de sociale sector. De sociale sector zet sociaal culturele organisaties in om ontmoetingen te faciliteren en de sociale cohesie te bevorderen.³² Muziekverenigingen zijn door middel van hun concerten (maar ook repetities en andere activiteiten) uitstekende voorbeelden van sociaal culturele organisaties die deze ontmoetingen kunnen organiseren. Volgens François Matarasso dragen verenigingen bij aan het samenbrengen van mensen en het versterken van sociale banden.³³ Dit bereiken zij door zowel mensen van verschillende sociale groepen met elkaar in contact te brengen, als door de relaties tussen deze sociale groepen te versterken, wat plaatsvindt door middel van zowel bridging als bonding.³⁴

De verbinding tussen muziek en sociale cohesie is geen recente verschijning. Door academici wordt gesuggereerd dat muziek en sociale cohesie gezamenlijk zijn geëvolueerd. Muziek beoefenen speelt namelijk een grote rol in het verbinden van mensen uit diverse gemeenschappen.³⁵ Dit is al sinds het de vroegste menselijke samenleving het geval. In de vroege evolutie bevorderde het gezamenlijk muziek maken samenwerking, groepscoördinatie en de sociale binding.³⁶ Het versterken van de sociale verhoudingen

---

³² Broos, "Muziek als wondermiddel," 8.

³³ François Matarasso, *USE OR ORNAMENT? The social impact of participation in the arts* (Comedia, 1997), 74.

³⁴ Broos, "Muziek als wondermiddel," 8.

³⁵ Broos, "Muziek als wondermiddel," 5.

³⁶ Susan Hallam en Evangelos Himonides *The Power of Music: An Exploration of the Evidence* (Open Book Publishers, 2022), 551.

door middel van muziek vindt plaats in alle culturen en door de gehele geschiedenis heen. Voorbeelden hiervan zijn rituelen, identiteitsvorming, liefde en culturele expressie.³⁷ Muziek heeft op een positieve manier bijgedragen aan het ontwikkelen van sociale banden door de tijd heen en kan daardoor worden gezien als een fundamentele vorm van communicatie.³⁸

Het inzetten van muziek ter bevordering van het creëren van sociale banden is niet alleen een eeuwenoude praktijk, we zien in overheidsbeleid terug dat het ook tegenwoordig nog van essentieel belang is. Het verbinden van verschillende gemeenschappen door middel van muziek blijft effectief, zelfs wanneer er door hedendaagse globalisering sprake is van diversiteit binnen de gemeenschap. Volgens Broos is het verbinden van verschillende groepen noodzakelijk om de sociale cohesie te versterken.³⁹

2.2 Synchronisatie en sociale-flow

Samen muziek maken wordt beschouwd als een synchroniserende activiteit. Hiermee wordt bedoeld 'de gelijktijdige coördinatie van motorische handelingen van twee of meerdere individuen'.⁴⁰ Hoewel lichamelijke beweging misschien niet het eerste is waar men aan denkt bij muziek maken, speelt het een grotere rol dan vaak wordt gedacht. De voorspelbaarheid van het ritme in de muziek vergemakkelijkt de coördinatie van bewegingen, waardoor muziek maken een goede basis vormt voor synchronisatie.⁴¹ Dit blijkt uit voorbeelden zoals het synchroon bewegen van de vingers binnen een sectie, het tikken met de voet op de maat, het gezamenlijk inademen of het meebewegen van het lichaam op de muziek. De voorspelbaarheid van de muziek draagt bovendien bij aan de voorspelbaarheid van de sociale situatie. Wanneer een sociale situatie voorspelbaar is, ervaren mensen meer vertrouwen en voelen zij zich meer op hun gemak. Dit vertrouwen

---

³⁷ Bronwyn Tarr, Jacques Launay en Robin I. M. Dunbar, "Music and social bonding: "self-other" merging and neurohormonal mechanisms," *Front. Psychol.* 5, artikel 1096 (2014): 1, doi: [10.3389/fpsyg.2014.01096](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01096).

³⁸ Broos, "Muziek als wondermiddel," 10.

³⁹ Broos, "Muziek als wondermiddel," 6.

⁴⁰ Broos, "Muziek als wondermiddel," 11.

⁴¹ Broos, "Muziek als wondermiddel," 11.

binnen de groep bevordert de snelheid van het vormen van verbindingen.⁴² De synchronisatie wordt bevorderd door de voorspelbaarheid van zowel het ritme als de sociale context. Hoe beter de bewegingen van de muzikanten op elkaar aansluiten, hoe sterker hun gevoel van verbondenheid binnen de groep.⁴³ Volgens Van der Merwe en Morelli is het maken van deze synchrone bewegingen een vreugdevolle ervaring. Vreugdevolle ervaringen kunnen volgens hen bijdragen aan de sociale cohesie en het verbeteren van de communicatie tussen de muzikanten.⁴⁴

De synchronisatie die hier beschreven wordt, kan worden gekoppeld aan een ander begrip: *sociale-flow*, Ook wel *groepsflow* of *collectieve flow* genoemd.⁴⁵ 'In essentie omschrijft hij [sociale-flow] een specifieke, uiterst plezierige mentale toestand die zich manifesteert wanneer iemand zich met een geduchte focus op een activiteit concentreert.'⁴⁶ Gezamenlijke flow ontstaat dus wanneer een groep zich gezamenlijk in deze toestand bevindt, bijvoorbeeld tijdens spelen van een muziekstuk. Volgens musicologen Ian Cross en Ghofur Eliot Woodruff, kan dit gevoel ook ontstaan wanneer deelnemers de betekenis van de muziek verschillend interpreteren.⁴⁷ Het gezamenlijk ervaren van de flowstate is gunstig voor de ontwikkeling van empathie tussen de groepsleden.⁴⁸ Charles Walker heeft sociale flow in verband gebracht met de versterking van sociale cohesie. Individuen ervaren een gevoel van connectie met de groep, de persoonlijke identiteit en de groepsidentiteit versmelten, en er ontstaat een geluksgevoel. Wanneer een groep zich regelmatig in een sociale flow bevindt, neemt de sociale samenhang binnen de groep toe.⁴⁹ Muziek maken in groepsverband biedt een uitstekende gelegenheid om sociale flow te ervaren, aangezien de omstandigheden hiervoor ideaal zijn.⁵⁰

---

⁴² Broos, "Muziek als wondermiddel," 11.

⁴³ Broos, "Muziek als wondermiddel," 11.

⁴⁴ Merwe en Morelli, "Explaining," 2.

⁴⁵ Broos, "Muziek als wondermiddel," 12.

⁴⁶ Broos, "Muziek als wondermiddel," 12.

⁴⁷ Ian Cross en Ghofur Eliot Woodruff, "Music as a communicative medium," in *The prehistory of language*, red. Rudolf Botha en Chris Knight (Oxford University Press, 2009), 88.

⁴⁸ Lászlo Harmat, et al., "Flow in Music and Arts." in *Advances in Flow Research*, red. Corinna Peifer en Stefan Engeser (Springer, 2021), 380.

⁴⁹ Charles J. Walker, "Social Flow," in *Advances in Flow Research*, red. Corinna Peifer en Stefan Engeser (Springer, 2021), 267.

⁵⁰ Broos, "Muziek als wondermiddel," 12.

2.3 Een gezamenlijk doel als middel voor empathie

Wanneer men in groepsverband muziek maakt, ontstaat er een doel dat gezamenlijk wordt nagestreefd. Dit geldt ook wanneer er geen concreet resultaat, zoals een concert, uit het repetitieproces voorkomt. Het hebben van een gemeenschappelijk doel bevordert de sociale banden en vergemakkelijkt de samenwerking binnen de groep. Individuen hoeven op deze manier niet veel met elkaar gemeen te hebben om toch effectief een gezamenlijk doel te bereiken. Volgens Sebastian Kirschner en Michael Tomasello leidt muziek maken in groepsverband niet alleen tot goede samenwerking, maar stimuleert het ook het ontstaan van hulpgedrag.⁵¹

Wanneer individuen een gezamenlijk doel nastreven in groepsverband, ontstaat er een onderlinge afhankelijkheid. Deze afhankelijkheid zorgt voor de ontwikkeling van empathie tussen de muzikanten en draagt bij aan het ontstaan van een gelijke gemoedstoestand. Het gezamenlijk beleven van emoties, bijvoorbeeld na een succesvolle uitvoering, bevordert eveneens het ontstaan van empathie. Deelname aan musiceren in groepsverband vereist bovendien een bewustzijn van de acties en intenties van de andere deelnemers. Daarnaast is het belangrijk bewust te zijn van zowel de fysieke als emotionele staat van je medespelers. Dit is belangrijk voor de hersengebieden die betrokken zijn bij sociale cognitie, wat essentieel is voor het ontwikkelen van empathie.⁵² Een gezamenlijke ervaring of een gezamenlijk doel zorgt dus voor het ontstaan van empathie. Omgekeerd bevordert de empathie tussen de muzikanten de waardering van de gezamenlijke ervaringen. Dit heeft een positieve invloed op de sociale cohesie binnen de groep.⁵³ Hierdoor ontstaat een soort opwaartse spiraal: door de gezamenlijke ervaringen wordt de empathie versterkt en deze empathie versterkt op haar beurt de gezamenlijke ervaringen.

---

⁵¹ Sebastian Kirschner en Michael Tomasello, "Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children," *Evolution and Human Behavior* 31, no. 5 (2010): 360, 361.

<https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.04.004>

⁵² Hallam en Hímonides *The Power of Music*, 553.

⁵³ Broos, "Muziek als wondermiddel," 14.

2.4 Muziek als middel om diversiteit te verenigen

Muziek maken is een uitstekende manier om mensen met elkaar te verbinden doordat het weinig risico's met zich meebrengt en muziek ruimte biedt voor diverse interpretaties. Hierdoor kunnen ook mensen die normaal gesproken wat verder van elkaar afstaan, bijvoorbeeld vanwege culturele achtergrond, leeftijd of verschillende perspectieven en doelen, toch samen ervaringen delen.⁵⁴

2.4.1 Culturele diversiteit

Zoals eerder aangegeven, heeft de hedendaagse globalisering geleid tot een toename van diversiteit binnen de gemeenschap. Het samenleven van verschillende culturen binnen één gemeenschap biedt zowel kansen als uitdagingen. Eén van de uitdagingen is dat de aanwezigheid van verschillende culturen binnen een samenleving kan leiden tot sociale versplintering.⁵⁵ Het versterken van de sociale cohesie stimuleert de verbinding tussen de verschillende culturen. Het wederzijds beïnvloeden van elkaars cultuur is een vorm van bridging en heeft een positieve invloed op het sociaal kapitaal.

Om dit te kunnen realiseren is het van belang dat individuen in contact komen met mensen uit een andere cultuur. Dit interculturele contact verkleint de kloof tussen mensen. Het effect van dit contact wordt versterkt door zowel de frequentie als de locatie van het contact. De plek waar interacties plaatsvinden, kan een positieve invloed hebben op het creëren van de sociale banden. Communicatie en interactiviteit zijn belangrijk om mensen met diverse culturen te verenigen en daarmee de sociale cohesie te versterken. Bij muziek maken in groepsverband komen beide elementen, communicatie en interactie, samen, waardoor deze activiteit zeer geschikt is voor het versterken van interculturele banden en het bevorderen van de sociale cohesie.⁵⁶

Het bovenstaande wordt ondersteund door onderzoek van Ayu Arifka van Hasanuddin University. Volgens de bevindingen van dit onderzoek heeft het deelnemen aan kunstactiviteiten een positief effect op drie verschillende dimensies van culturele

---

⁵⁴ Hallam en Himonides *The Power of Music*, 551.

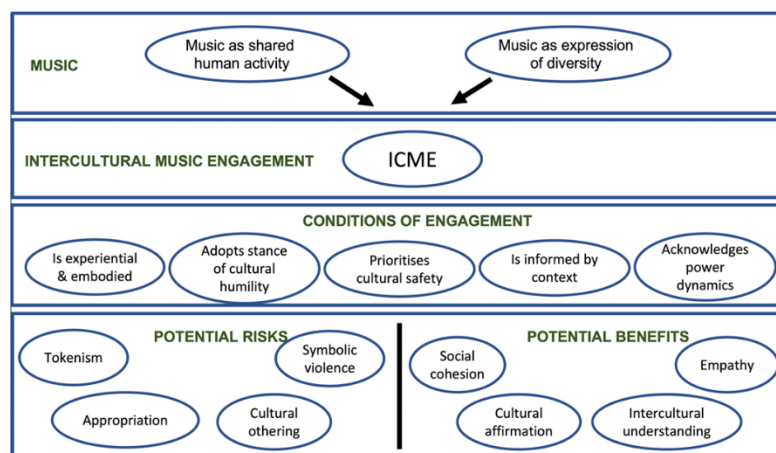
⁵⁵ Ayu Arifka, "The Role of Art in Building Social Cohesion in Multicultural Societies," *Journal of Studies on Art, Culture, and Society* 1, nr. 2 (2024): 37.

⁵⁶ Broos, "Muziek als wondermiddel," 15.

verschillen. De deelnemers, van wie bijna de helft actief bezig was met muziek maken, gaven aan een verhoogde sociale interactie te ervaren met mensen uit andere culturen, meer begrip en waardering voor de andere cultuur te hebben ontwikkeld, en een vermindering van vooroordelen en stereotypering te constateren.⁵⁷

Volgens onderzoeker Alexander Crooke en zijn medeauteurs kan muziek beschouwd worden als een activiteit die cognitieve, emotionele, sociale en fysieke betrokkenheid bevordert, wat de verbinding tussen muziek en culturele tradities verklaart. Dit maakt muziek een uitstekende manier om gemeenschappen bloot te stellen aan andere culturen.⁵⁸

Crooke en zijn collega's hebben een model (figuur 1) opgesteld waarin duidelijk wordt dat muziek als vorm van interculturele interactie een positief effect heeft op verschillende aspecten van culturele differentiatie. Hoewel muziek als interculturele activiteit volgens dit model ook negatieve gevolgen kan hebben, wordt sociale cohesie als een van de mogelijke voordelige uitkomsten beschouwd.⁵⁹

Figuur 1: Visuele representatie van het model van Crooke et al.

⁵⁷ Ayu Arifka, "The Role of Art," 41.

⁵⁸ Alexander Hew Dale Crooke, William Forde Thompson, Trisnasari Fraser en Jane Davidson, "Music, social cohesion, and intercultural understanding: A conceptual framework for intercultural music engagement," *Musicae Scientiae* 28, nr. 1 (2024): 19, <https://doi.org/10.1177/10298649231157099>.

⁵⁹ Crooke et al., "Music, social cohesion, and intercultural understanding," 34.

Verder benadrukken Crooke en zijn collega's het belang van empathie bij het verbinden van mensen met verschillende culturele achtergronden. Zoals eerder in dit hoofdstuk besproken, is samen muziek maken een uitstekende manier om empathie tussen deelnemers te bevorderen.⁶⁰ Een tweede reden waarom muziek kan bijdragen aan het verkleinen van de kloof tussen verschillende culturen, is dat muziek een uiting van cultuur is.⁶¹ Door het bestuderen van andere culturen, door middel van muziek, krijgen mensen een dieper begrip (cultureel kapitaal) voor de normen en waarden die eigen zijn aan die culturen. Muziek kan dus worden ingezet voor het verbinden van verschillende culturen.⁶² Een derde reden waarom muziek verbindend werkt bij culturele verschillen, is doordat het kan worden beschouwd als een universele taal. Elementen als ritme, toonhoogte en dynamiek zijn universeel. Daarnaast zijn ook aspecten als de expressie van emoties, het vertellen van verhalen en het inzetten van muziek bij bepaalde evenementen (zoals begrafenissen of bruiloften) universeel.⁶³ Volgens Cross en Woodruff hoeven we geen culturele voorkennis te hebben om muziek uit een andere cultuur als muziek te ervaren.⁶⁴

2.4.2 Diversiteit in leeftijd

Muziek draagt niet alleen bij aan het verkleinen van het verschil van culturele diversiteit maar musiceren in groepsverband is ook ideaal voor het leggen van contacten tussen mensen van verschillende leeftijdsgroepen.⁶⁵ Deze versterking van de relaties tussen verschillende generaties bevordert de sociale cohesie, doordat het bij ouderen helpt om gevoelens van isolatie en eenzaamheid te verminderen. Daarnaast draagt het bij aan het creëren van wederzijds vertrouwen tussen de generaties.⁶⁶

Uit een onderzoek van Peter de Vries blijkt dat ouderen (volwassenen boven de zestig jaar) positieve effecten ervaren op vijf verschillende gebieden wanneer zij muziek

---

⁶⁰ Crooke et al., "Music, social cohesion, and intercultural understanding," 30-31.

⁶¹ Broos, "Muziek als wondermiddel," 15.

⁶² Jeannotte, "Singing Alone," 41.

⁶³ Crooke et al., "Music, social cohesion, and intercultural understanding," 29.

⁶⁴ Cross en Woodruff, "Music as a communicative medium," 85.

⁶⁵ Jeannotte, "Singing Alone," 41.

⁶⁶ Matarasso, *USE OR ORNAMENT?*, 32-33.

maken samen met kinderen.⁶⁷ Hoewel niet alle vijf de gebieden van toepassing zijn in situaties waar er in groepsverband wordt gemusiceerd, zoals een orkest, gelden vier van deze voordelen wel in groepsverband.⁶⁸ Uit het onderzoek blijkt dat ouderen:

1. positieve resultaten ervaren op het gebied van sociale betrokkenheid (waardoor ze zich minder eenzaam voelen);
2. een positieve mening over jonge mensen ontwikkelen;
3. zich gerespecteerd voelen;
4. wederzijdse leermogelijkheden ervaren.⁶⁹

Het onderzoek richt zich overigens vooral op de voordelen die ouderen ervaren wanneer zij muziek maken met kinderen, niet andersom.

Muziek maken in groepsverband kan gezien worden als een vorm van intergenerationeel leren. De twee belangrijkste kenmerken van intergenerationeel leren zijn dat twee of meer generaties van of met elkaar een specifieke vaardigheid leren én dat er sprake is van wederkerigheid: beide generaties profiteren van de activiteit.⁷⁰ Gezamenlijk muziek maken is een perfect voorbeeld van intergenerationeel leren. Zowel jonge als oudere en beginnende als gevorderde muzikanten kunnen van elkaar leren. Intergenerationeel leren kent verschillende vormen, waarvan 'family learning' er een is. Hierbij leren familieleden met of van elkaar.⁷¹ Dit zie je vaak terug binnen muziekverenigingen. Twee of zelfs drie verschillende generaties uit dezelfde familie maken samen muziek en ontwikkelen zich samen. Dit versterkt niet alleen de band tussen familieleden, maar dit draagt ook bij aan de versterking van cultureel kapitaal wat vervolgens bijdraagt aan de sociale cohesie zoals dat in het eerste hoofdstuk van dit onderzoek besproken is.

---

⁶⁷ Peter de Vries, "Intergenerational Music Making: A Phenomenological Study of Three Older Australians Making Music With Children," *Journal of Research in Music Education* 59, nr. 4 (2012): 344-350.

⁶⁸ De vijfde bevinding uit het onderzoek heeft te maken met de mate van keuzevrijheid die de ouderen hadden, zoals bijvoorbeeld de keuze van de muziek. Dit is bij een muziekvereniging niet altijd vanzelfsprekend.

⁶⁹ Peter de Vries, "Intergenerational Music Making," 344-346, 348-350.

⁷⁰ Cristine Clement en Annemarie Groot, "De rol van gemeenten bij intergenerationeel leren van basisvaardigheden," *Sociaalbestek*, nr 2 (2017): 16.

⁷¹ Clement en Groot, "De rol van gemeenten," 16.

2.5 Vertrouwen

Zoals in het eerste hoofdstuk besproken is, speelt vertrouwen een rol bij het ontwikkelen van sociaal kapitaal. Binnen het wetenschappelijke discours rondom sociaal kapitaal bestaat discussie over de link tussen vertrouwen en sociaal kapitaal. Ontstaat sociaal kapitaal door vertrouwen of hebben we meer vertrouwen door sterk sociaal kapitaal? Wat in elk geval duidelijk wordt uit de literatuur, is dat vertrouwen en sociaal kapitaal onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Bij muziekverenigingen is er op meerdere manieren spraken van vertrouwen tussen de leden: loyaliteit voor de vereniging, het delen van normen en waarden, aanwezigheid bij de repetities, en de verantwoordelijkheid om je partijen voor te bereiden. Vertrouwen ontwikkelt zichzelf doordat de leden elkaar beter leren kennen en zich zelfverzekerd voelen in hun eigen muzikale vaardigheden én die van anderen.⁷² Daarnaast draagt samenwerking bij aan het versterken van onderling vertrouwen, wat ervoor zorgt dat de leden in de toekomst wéér samen zullen werken. Hierdoor ontstaat een gevoel van langdurige beloning. Dit zorgt ervoor dat de leden elke week weer terug komen naar de repetitie.⁷³

Samenvattend laat dit hoofdstuk zien dat samen muziek maken bijdraagt aan het bevorderen van de sociale cohesie binnen een groep. Door synchronisatie, gedeelde doelen, empathie, intergenerationale en interculturele verbindingen en vertrouwen wordt het culturele en sociale kapitaal versterkt, wat zorgt voor de versterking van de sociale cohesie. In dit hoofdstuk is gekeken naar de positieve effecten die samen muziek maken heeft op de leden van de muziekverenigingen zelf. In het volgende hoofdstuk zal de focus worden verlegd naar de positieve effecten op de gemeenschap als geheel.

---

⁷² Patrick M. Jones, en Thoman W. Langston, "Community Music and Social Capital," in *Special Needs, Community Music, and Adult Learning: An Oxford Handbook of Music Education, Volume 4*, red. Gary E. McPherson en Graham F. Welch (Oxford University Press, 2018), 124-125.

⁷³ Merwe en Morelli, "Explaining," 7-8.

Hoofdstuk 3

Eerder in dit onderzoek is besproken hoe muziek maken in groepsverband de sociale cohesie versterkt voor de deelnemers binnen de groep. Het effect van samen muziek maken kan zich echter ook uitstrekken over de samenleving als geheel.

Muziekverenigingen dragen hieraan bij door middel van het organiseren van specifieke projecten of door structurele initiatieven. In dit hoofdstuk wordt aan de hand van empirisch onderzoek onderzocht hoe muziekverenigingen in Brabant volgens henzelf bijdragen aan de sociale cohesie in hun gemeenschap. Hiervoor zijn bij vier verschillende verenigingen in Brabant focusgroepen georganiseerd, waarin groeps gesprekken zijn gevoerd met leden van de verenigingen. Tijdens deze gesprekken werd duidelijk op welke manieren de deelnemers ervaren dat hun vereniging bijdraagt aan de gemeenschap. De bevindingen zullen in dit hoofdstuk besproken worden. Deze bevindingen sluiten goed aan bij de eerder genoemde quote uit de Waarde van Cultuur waaruit blijkt dat Brabanders kunst, cultuur en erfgoed belangrijk vinden voor de samenleving.

3.1 Blazersklassen

Uit de focusgroepen komt naar voren dat alle deelnemende muziekverenigingen actief betrokken zijn bij het organiseren of ondersteunen van samenwerkingsprojecten met basisscholen binnen hun gemeente. Veelal betreft dit zogenoemde blazersklassen.

Volgens gegevens van de BBM bestaan dergelijke initiatieven bij tal van verenigingen in de provincie. Een vergelijkbaar concept wordt besproken in een artikel van onderwijsonderzoeker Sophie Ward en collega's, waarin kinderen op Engelse basisscholen muziekonderwijs krijgen op een wijze die sterk overeenkomt met de opzet van blazersklassen in Nederland.⁷⁴ De resultaten van dit onderzoek wijzen erop dat dit soort projecten bijdragen aan het vergroten van het sociale kapitaal van de deelnemende kinderen.⁷⁵ Het faciliteren van de blazersklassen door de muziekverenigingen is dus één

---

⁷⁴ Sophie Ward et al. "The benefits of music workshop participation for pupils' wellbeing and social capital: the In2 music project evaluation," *Arts Education Policy Review* 124, nr 1 (2023): 37-38.

⁷⁵ Ward et al., "The benefits," 43, 45.

van de manieren waarop de verenigingen bijdragen aan het sociale kapitaal en de daarmee verwante sociale cohesie van de gemeenschap. Daarnaast profiteren de verenigingen zelf van deze initiatieven door hiermee hun zichtbaarheid te vergroten en nieuwe leden aan te trekken.

3.2 Niet muziek gerelateerde activiteiten

Alle geïnterviewde muziekverenigingen geven aan dat zij regelmatig niet-muzikale activiteiten organiseren, met als primaire doel inkomsten te genereren voor de vereniging. Voorbeelden hiervan zijn het ophalen van oud papier en de verkoop van potgrond en bloemen. Hoewel deze acties in eerste instantie gericht zijn op het financieel ondersteunen van de eigen vereniging, benadrukken de verenigingen dat ze ook bijdragen aan de sociale cohesie in de gemeenschap. Bij dergelijke activiteiten trekken leden van de verenigingen door het dorp of gaan ze langs de deuren, waardoor ze veel inwoners zien en spreken. Dit vergroot de zichtbaarheid van de vereniging en stimuleert de opkomst bij concerten, waar mensen met elkaar in contact komen, nieuwe banden ontstaan en bestaande banden worden versterkt. Eén van de gesproken verenigingen betreft zelfs gepensioneerden (niet-leden) bij de papier actie, waardoor de gepensioneerden actief onderdeel uitmaken van de gemeenschap. Daarnaast blijkt dat sommige activiteiten, zoals de jaarlijkse bloemenverkoop, inmiddels een vast en welkom ritueel zijn binnen de gemeenschap. Een geïnterviewde gaf aan dat ze vaak reacties krijgt als “ik zat al te wachten.” Vooral voor eenzame ouderen kunnen dit soort momenten van contact van grote betekenis zijn.

3.3 Gevarieerd concertaanbod

Alle focusgroepen geven aan dat zij te maken hebben met een vertrouwd en terugkerend publiek, bestaande uit onder andere familieleden, vrienden en oud-leden. Bij vrijwel elk concert zijn deze bekende gezichten aanwezig. Eén van de geïnterviewden merkt op: “Door een bepaald soort concert te organiseren kun je andere mensen aantrekken, ook al is het maar een enkeling. Als er dan ineens vier onbekende gezichten in de zaal zitten, valt me dat na al die jaren toch op.” Om nieuw en onbekend publiek te bereiken, organiseren de

verenigingen regelmatig themaconcerten, bijvoorbeeld met specifieke muziekgenres of culturele thema's. Dit levert niet alleen een ander soort publiek op, maar soms ook een aanzienlijke toename in bezoekersaantallen. Tijdens de focusgroepen werden diverse grootschalige projecten genoemd die meer dan duizend bezoekers trokken, zoals musicals, promsconcerten, een midzomernachtfestival, carnavalsconcerten, revueconcerten, en operaconcerten.

Bij dergelijke evenementen wordt vaak samengewerkt met andere personen, organisaties en verenigingen uit de gemeenschap. Voor de genoemde musicalconcerten van één van de gesproken verenigingen werkte de vereniging samen met een toneelvereniging, decorbouwers, regisseurs, scholen, koren of zelfs een speciaal opgericht projectkoor. Ook de bar- en garderobemedewerkers zijn daarbij afkomstig uit andere lokale verenigingen. Dit zorgt ervoor dat uiteenlopende groepen uit de gemeenschap betrokken worden. Ook bij promsconcerten is vaak sprake van samenwerking met andere musici, zoals lokale bands of zangers. Op deze manier bieden muziekverenigingen niet alleen een podium aan anderen, maar trekken zij ook een breder publiek aan en versterken zij de sociale verbindingen tussen mensen en groepen binnen de gemeenschap.

3.4 Muziek en nostalgie

Een van de manieren waarop sociale banden onder het concertpubliek versterkt kunnen worden, is door het oproepen van nostalgische gevoelens. Volgens psycholoog Tim Wildschut en zijn collega's draagt nostalgie bij aan het versterken van sociale relaties. Zij stellen dat nostalgie niet alleen helpt bij het aangaan en onderhouden van zowel romantische als niet-romantische relaties, maar ook bij het delen van persoonlijke informatie en het geven van emotionele steun.⁷⁶ Verschillende deskundigen hebben benadrukt dat het luisteren naar muziek een belangrijke trigger kan zijn voor het opwekken van nostalgie.⁷⁷

---

⁷⁶ Tim Wildschut et al., "Nostalgia: Content, Triggers, Functions," *Journal of Personality and Social Psychology* 91, no 5 (2006): 987-989, DOI: 10.1037/0022-3514.91.5.975.

⁷⁷ Wildschut et al., "Nostalgia," 982;

Sandra Garrido en Jane W. Davidson, Music, Nostalgia and Memory: Historical and Psychological Perspectives

Hoewel nostalgie mensen van alle leeftijden kan raken, kwam tijdens de focusgroepen een treffend voorbeeld naar voren van een concert gericht op een specifieke doelgroep. Eén van de verenigingen gaf een concert speciaal voor eenzame ouderen, waarbij muziek centraal stond, in combinatie met andere kunstvormen zoals dans en tekenen. De muziekkeuze was hierbij afgestemd op de leeftijd van het publiek. Dit concert bood een gelegenheid voor ouderen om hun eenzaamheid te doorbreken en in contact te komen met anderen. Tijdens de focusgroep werd door een van de deelnemers benadrukt: "Het was prachtig, het was heel mooi om te zien hoe ze [de ouderen] betrokken werden om mee te doen."

3.5 Overige activiteiten

In de focusgroepen zijn nog diverse andere activiteiten besproken die, volgens de leden van de muziekverenigingen, bijdragen aan het versterken van de sociale cohesie binnen de gemeenschap. Deze activiteiten tonen aan hoe de verenigingen hun verbindende rol binnen de gemeente op uiteenlopende manieren invullen. Voorbeelden van dergelijke activiteiten zijn:

- het organiseren van een concert speciaal voor vrijwilligers uit de gemeente;
- deelname aan de intocht van Sinterklaas, eventueel met een pietenband;
- optredens bij jubilea en andere speciale gelegenheden;
- het brengen van serenades;
- het organiseren van (niet-muzikale) activiteiten waarbij aanhang, kinderen en vrijwilligers welkom zijn;
- het vieren van een jubileumjaar, waarbij de gehele gemeenschap kan deelnemen aan activiteiten;
- het aanbieden van opleidingen en instrumenten aan leden van de gemeenschap;
- het verzorgen van 4 en 5 mei-concerten;

(Palgrave Macmillan, 2019), 32;

Lauren Rosewarne, *Why We Remake: The Politics, Economics and Emotions of Film and TV Remakes* (Routledge, 2020), 87;

Patrik N. Juslin et al., "An Experience Sampling Study of Emotional Reactions to Music: Listener, Music, and Situation," *Emotion* 8, no. 5 (2008): 669, 676, DOI: 10.1037/a0013505.

- muzikale ondersteuning tijdens de jaarlijkse lintjesregen;
- het organiseren van nieuwjaarsconcerten;
- het begeleiden van de wandel driedaagse;
- het geven van uitwisselingsconcerten, waarbij verschillende publiekgroepen met elkaar in contact komen;

3.6 Het belang van bijdragen aan de samenleving

De laatste vraag die tijdens de focusgroepen werd gesteld, was of het voor de leden en de vereniging belangrijk is om bij te dragen aan de samenleving. Hoewel deze vraag bedoeld was als een korte afsluiter van de bijeenkomst, leidde zij in een aantal van de groepen tot een levendige discussie. De deelnemers waren het erover eens: ja, het is zeker belangrijk. Daarbij werd wel aangegeven dat een bijdrage aan de samenleving niet altijd de belangrijkste reden is om lid te worden van een muziekvereniging. Vooral bij jonge leden speelt dit in eerste instantie geen rol, aangezien zij hier vaak nog niet bewust mee bezig zijn. Het besef van de betekenis die de vereniging heeft binnen de gemeenschap groeit later. Zoals een van de deelnemers antwoordde “dan ben ik wel een soort van trots, ik hoor wel bij deze club.”

Uit de focusgroepen blijkt dat muziekverenigingen in Brabant ervaren dat zij op uiteenlopende manieren bijdragen aan de sociale cohesie binnen hun gemeenschap. Dit doen zij zowel door het maken van muziek als door middel van andere initiatieven waarbij samenwerking en zichtbaarheid centraal staan. De verenigingen hebben dus een verbindende rol in de samenleving. Zoals een van de deelnemers zei: “Als muziekvereniging ben je één van de vele radertjes binnen het sociale van je gemeente of dorp. Zonder verenigingen heb je geen sociaal systeem.” Deze uitspraak benadrukt het belang van muziekverenigingen en hun activiteiten in de samenleving.

Muziekverenigingen als drijvende kracht voor sociale cohesie in Brabant

Muziekverenigingen in Brabant spelen een cruciale rol in het versterken van de sociale cohesie binnen hun gemeenschap. Ze brengen mensen samen, creëren verbindingen tussen diverse groepen en dragen op uiteenlopende manieren bij aan een hechtere samenleving. Deze flyer belicht de belangrijkste manieren waarop muziekverenigingen invloed uitoefenen op de samenleving

Het belang van muziek maken in groepsverband

Muziek maken in groepsverband heeft niet alleen positieve effecten op de individuele muzikant, maar bevordert ook de sociale cohesie binnen een groep. Volgens wetenschappelijk onderzoek stimuleert gezamenlijk muziek maken synchronisatie en groepsflow, creëert het gezamenlijke doelen en bevordert empathie en vertrouwen.¹ Daarnaast brengt het mensen van verschillende culturen en leeftijdsgroepen samen.²

De bijdrage van muziekverenigingen aan de gemeenschap

Muziekverenigingen dragen niet alleen bij aan de cohesie binnen hun eigen vereniging, maar spelen ook een belangrijke rol in de bredere gemeenschap. De Brabantse muziekverenigingen doen dit onder andere door het organiseren van concerten en andere muzikale en niet-muzikale activiteiten zoals:

- **Concerten en samenwerkingen:** Het organiseren van een gevarieerd concertaanbod en samenwerking met verschillende verenigingen en individuen trekt een breed publiek aan, wat de verbinding tussen diverse groepen binnen de gemeenschap versterkt.
- **Samenwerking met scholen:** Muziekverenigingen werken vaak samen met basisscholen, wat bijdraagt aan de vergroting van het sociale kapitaal van de kinderen en de band tussen de verenigingen en de bredere samenleving versterkt.

- **Niet-muzikale activiteiten:** Activiteiten waarbij de leden van de verenigingen in de openbaarheid zichtbaar zijn (langs de deuren gaan) vergroot de zichtbaarheid van de verenigingen en zorgt voor contacten met mensen in de gemeenschap, wat de sociale cohesie bevordert.
- **Nostalgie:** Muziek heeft de kracht om nostalgische gevoelens op te roepen, wat de onderlinge sociale contacten tussen het publiek bij concerten bevordert.
- **Gemeenschapsactiviteiten:** Muziekverenigingen organiseren en ondersteunen diverse activiteiten die bijdragen aan het sociale leven in de gemeenschap, waardoor de banden tussen de inwoners worden versterkt.

Ben je nieuwsgierig of wil je verder lezen?

1. Pelle Broos, "Muziek als wondermiddel voor sociale cohesie?" (Phd diss., Vrije Universiteit Brussel, 2020-2021), 11-12;
Susan Hallam en Evangelos Himonides *The Power of Music: An Exploration of the Evidence* (Open Book Publishers, 2022), 553;
Patrick M. Jones, en Thoman W. Langston, "Community Music and Social Capital," in *Special Needs, Community Music, and Adult Learning: An Oxford Handbook of Music Education, Volume 4*, red. Gary E. McPherson en Graham F. Welch (Oxford University Press, 2018), 124-125.
2. M. Sharon Jeannotte, "Singing Alone? The contribution of cultural capital to social cohesion and sustainable communities," *The International Journal of Cultural Policy* 9, nr 1 (2003): 41;
Broos, "Muziek als wondermiddel," 15.

Nanne Roosen heeft dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Brabantse Bond van Muziekverenigingen. In 2025 was zij stagiaire bij de BBM, terwijl zij haar masteropleiding Applied Musicology aan de Universiteit Utrecht volgde.

Bibliografie

Aldrich, Daniel P. en M. A. Meyer. "Social Capital and Community Resilience." *American Behavioral Scientist* 59, nr. 2 (2015): 254-269. DOI: 10.1177/0002764214550299.

Arifka, Ayu. "The Role of Art in Building Social Cohesion in Multicultural Societies." *Journal of Studies on Art, Culture, and Society* 1, nr. 2 (2024): 37-44.

Broos, Pelle. "Muziek als wondermiddel voor sociale cohesie?" Phd diss., Vrije Universiteit Brussel, 2020-2021.

Clement, Cristine en Annemarie Groot. "De rol van gemeenten bij intergenerationeel leren van basisvaardigheden." *Sociaalbestek*, nr 2 (2017): 16-18.

Crooke, Alexander Hew Dale, William Forde Thompson, Trisnasari Fraser en Jane Davidson. "Music, social cohesion, and intercultural understanding: A conceptual framework for intercultural music engagement." *Musicae Scientiae* 28, nr. 1 (2024): 18-38.
<https://doi.org/10.1177/10298649231157099>.

Cross, Ian en Ghofur Eliot Woodruff. "Music as a communicative medium." In *The prehistory of language*, red. Rudolf Botha en Chris Knight. Oxford University Press, 2009.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199545872.003.0005>.

Garrido, Sandra en Jane W. Davidson. *Music, Nostalgia and Memory: Historical and Psychological Perspectives*. Palgrave Macmillan, 2019.

Gemeente Dordrecht. *Cultuurnota Dordrecht 2030: De kunst van het verbinden*.

Gemeente Loon op Zand. *De waarde van Kunst en Cultuur: Kunst- en cultuurbeleid 2025-2028 gemeente Loon op Zand*.

Gemeente 's-Hertogenbosch. Cultuurnota: Cultuur Maakt Mensen.

Gemeente Utrecht. Cultuurnota 2025–2028: 'Kleur Bekennen'.

Hallam, Susan en Evangelos Himonides. *The Power of Music: An Exploration of the Evidence*. Open Book Publishers, 2022.

Harmat, László, Örjan de Manzano en Fredrik Ullén. "Flow in Music and Arts." In *Advances in Flow Research*, red. Corinna Peifer en Stefan Engeser. Springer, 2021.

Jeannotte, M. Sharon. "Singing Alone? The contribution of cultural capital to social cohesion and sustainable communities." *The International Journal of Cultural Policy* 9, nr 1 (2003): 35–49.

Jones, Patrick M. en Thoman W. Langston. "Community Music and Social Capital." In *Special Needs, Community Music, and Adult Learning: An Oxford Handbook of Music Education, Volume 4*. Red. Gary E. McPherson en Graham F. Welch. Oxford University Press, 2018.

Juslin, Patrik N., Simon Liljeström, Daniel Västfjäll, Gonçalo Barradas en Ana Silva. "An Experience Sampling Study of Emotional Reactions to Music: Listener, Music, and Situation." *Emotion* 8, no. 5 (2008): 668–683. DOI: 10.1037/a0013505.

Kirschner, Sebastian en Michael Tomasello. "Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children." *Evolution and Human Behavior* 31, no. 5 (2010): 354–364. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.04.004>.

Kyne, Dean en Daniel P. Aldrich. "Capturing Bonding, Bridging, and Linking Social Capital through Publicly Available Data." *Risk, Hazards and Crisis in Public Policy* 11, nr 1 (2019): 61–86. <https://doi-org.utrechtuniversity.idm.oclc.org/10.1002/rhc3.12183>.

Kearns, Ade en Ray Forrest. "Social Cohesion and Multilevel Urban Governance." *Urban Studies* 37, nr. 5-6 (2000): 995-1017. <https://doi.org/10.1080/00420980050011208>.

Lin, Nan. *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Ambridge University Press, 2001.

Markus, Andrew. *Mapping Social Cohesion: The Scanlon Foundation Surveys 2016*. Monash University, 2016.

Matarasso, François. *USE OR ORNAMENT? The social impact of participation in the arts*. Comedia, 1997.

Merwe, Liesl van der en Janelize Morelli. "Explaining How Community Music Engagement Facilitates Social Cohesion through Ritualised Belonging." *Religions* 13, nr. 12 (2022): 1170. <https://doi.org/10.3390/rel13121170>.

Provincie Flevoland. *Flevoland: ruimte voor cultuur, Nota Cultuurbeleid 2021-2024*.

Rijksoverheid. "Kunst- en cultuurbeleid." Geraadpleegd op 21 februari 2025. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/kunst-en-cultuurbeleid>

Rosewarne, Lauren. *Why We Remake: The Politics, Economics and Emotions of Film and TV Remakes*. Routledge, 2020.

Sabbe, Shana, Lieve Bradt, Ramön Spaaij en Rudi Roose. "Community sport and social cohesion: in search of the practical understandings of community sport practitioners in Flanders." *Community Development Journal*, 55, nr 2 (2020): 258-276. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsy046>.

Tarr Bronwyn, Jacques Launay en Robin I. M. Dunbar. "Music and social bonding: "self-other" merging and neurohormonal mechanisms." *Front. Psychol.* 5, artikel 1096 (2014): [doi: 10.3389/fpsyg.2014.01096](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01096).

Vries, Peter de. "Intergenerational Music Making: A Phenomenological Study of Three Older Australians Making Music With Children." *Journal of Research in Music Education* 59, nr. 4 (2012): 339-356.

Waarde van cultuur. "Perspectief van Brabanders." Geraadpleegd op 21 februari 2025. https://www.waardevancultuur.nl/kapitaal/perspectief-van-brabanders/#Waardering_voor_kunst_cultuur_en_erfgoed.

Walker, Charles J. "Social Flow." In *Advances in Flow Research*, red. Corinna Peifer en Stefan Engeser. Springer, 2021.

Ward, Sophie, Simon James, Kate James, Chris Brown, Dimitra Kokotski en Jade Wigham. "The benefits of music workshop participation for pupils' wellbeing and social capital: the In2 music project evaluation." *Arts Education Policy Review* 124, nr 1 (2023): 37-47.

Wildschut, Tim, Constantine Sedikides, Jamie Arndt en Clay Routledge. "Nostalgia: Content, Triggers, Functions." *Journal of Personality and Social Psychology* 91, no 5 (2006): 975-993. DOI: 10.1037/0022-3514.91.5.975.